

*До разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 2023 – 43
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77*

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора юридичних наук, професора Конопельського Віктора Ярославовича
на дисертацію Левицької Юлії Андріївни на тему
«Забезпечення права засуджених до позбавлення волі на охорону здоров'я»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

Відповідно до статті 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Стаття 8 Кримінально-виконавчого кодексу України надає право засудженим на охорону здоров'я в обсязі, встановленому Основами законодавства України про охорону здоров'я, за винятком обмежень, передбачених законом. Охорона здоров'я забезпечується системою медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних заходів, а також поєднанням безоплатних і платних форм медичної допомоги. Засудженому гарантується право на вільний вибір і допуск лікаря для отримання медичної допомоги, у тому числі за власні кошти.

Актуальність теми дослідження обумовлена важливим впливом на права людини, громадську безпеку та якість виконання покарань. Забезпечення адекватної медичної допомоги засудженим є ключовим аспектом забезпечення їхніх прав та гідності як людей. Це визначено рядом міжнародних та національних нормативних актів, які визнають право на належні умови утримання та медичного обслуговування. Здоров'я засуджених також впливає на громадську безпеку. Неналежна медична допомога може спричинити погіршення їхнього стану

здоров'я, що може призвести до різних соціальних проблем, включаючи погіршення психічного стану, поширення захворювань, а також може створювати ризик для інших осіб, які перебувають під впливом засуджених. Забезпечення належної медичної допомоги сприяє покращенню умов в установах виконання покарань. Це важливо для забезпечення ефективності виконання покарань та реабілітації засуджених, щоб вони могли повернутися до суспільства.

Враховуючи зазначене, можна констатувати, що обрана тема дисертації Левицької Юлії Андріївни за темою «Забезпечення права засуджених до позбавлення волі на охорону здоров'я», має комплексний характер, важливе як теоретичне, так і практичне значення, а отже має високий рівень актуальності.

Аналіз представлених Ю. А. Левицькою положень дисертаційного дослідження на тему «Забезпечення права засуджених до позбавлення волі на охорону здоров'я», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а також ознайомлення з її публікаціями, дає підстави стверджувати, що авторкою було проведено детальний аналіз теми, актуальної у теоретичному та практичному плані, а також сформульовано висновки і пропозиції, що виносяться на захист. Оцінюючи дисертацію у цілому, можна констатувати, що дисертація Ю. А. Левицької підготовлена на високому науковому рівні, її структура логічно побудована, ключові проблеми чітко сформульовані, наукові положення характеризуються високим ступенем обґрунтованості та достовірності, а висновки та рекомендації можуть стати основою пошуку в інших галузевих юридичних науках. Цей висновок підтверджується основними критеріями, за якими оцінюються подібні наукові роботи.

Вивчення положень дисертації здобувачки дає можливість стверджувати, що об'єкт та предмет дисертації відповідають заявленій темі і свідчать про правильність обраних авторкою методологічних підходів до розкриття проблем, що винесені у роботі. Структура плану роботи та послідовність його викладення також відповідає темі дослідження й у повному обсязі розкриває її зміст. Авторкою вміло та послідовно визначено завдання дослідження, які логічно випливають із заявленої

мети. Заслужують також на схвалення використання у роботі зазначених методів дослідження, виваженість їх обрання та вдале застосування.

Дисертанткою опрацьовано 257 наукових та науково-правових джерел, на які авторка посилається у тексті роботи щодо питань проблематики дослідження та обґрунтування власних висновків, що вказує на достатні знання дисертанткою предмета, а також на її навички до самостійного наукового аналізу.

Зазначене свідчить про наявність комплексної, цілісної роботи та вказує, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації мають достатній ступінь наукової обґрунтованості.

У роботі простежується зв'язок з науковими програмами, планами та темами. Зокрема, дисертація узгоджується з положеннями Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 року № 1153-р). Також дисертацію виконано в межах фундаментального дослідження «Теоретичні і прикладні проблеми запобігання злочинності та реформування державної кримінально-виконавчої служби в Україні» (номер державної реєстрації 0111U000958). Тема дисертації затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 22 листопада 2019 р.).

Повнота викладення матеріалів дисертаційного дослідження. Дисертацію подано у виді рукопису, загальний обсяг якого становить 228 сторінок. Основна частина дисертації (165 сторінок) охоплює три розділи, що містять сім підрозділів.

Викладені у вступі та розділах основної частини дисертації положення, які стосуються постановки проблеми, переконують, що відповідні питання є теоретично і практично важливими та перспективними для наукового дослідження. Стосовно обґрунтованості отриманих даних і сформульованих висновків свідчить аналіз теоретичної основи дисертації, її емпіричного підґрунтя. При написанні роботи дисертантка опрацювала достатній обсяг наукової літератури: наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, практику Європейського суду з прав людини.

Емпіричним підґрунтям дослідження є статистичні й аналітичні матеріали доповідей Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і звітах, підготовлених моніторинговими групами в рамках візитів громадських організацій до установ виконання покарань; узагальнені результати анонімного опитування, проведеного шляхом анкетування 192 студентів та інтернів закладів вищої медичної освіти з 13 областей України. Також емпіричну базу складають результати анонімного опитування 461 медичного працівника «ЦОЗ ДКВС».

Наукова новизна висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації полягає у тому, що представлена робота є першим в Україні комплексним дослідженням, присвяченим питанню забезпечення в установах виконання покарань права засуджених на охорону здоров'я й особливостям надання їм медичної допомоги.

Так, заслуговують на підтримку й визнання елементами наукової новизни дослідження вперше обґрунтовані в рецензованій праці такі здобутки дисертантки:

1) досліджено історичний аспект законодавчої регламентації забезпечення права засуджених до позбавлення волі на охорону здоров'я з часів незалежності України та до сьогодення;

2) проаналізовано поняття «право на охорону здоров'я» й усі його складові, запропоновано авторське визначення поняття «забезпечення права на охорону здоров'я засуджених до позбавлення волі» – це діяльність уповноважених суб'єктів кримінально-виконавчої системи, що являє собою сукупність медичних, соціально-організаційних, правових і фінансових заходів, спрямованих на збереження й відновлення психічних і фізіологічних функцій засудженої особи, профілактику соціально-небезпечних захворювань, набутих під час виконання покарань, а також збереження її працездатності та соціальної активності;

3) виокремлено наступні способи забезпечення безперервності медичної допомоги засудженим: запровадження програм замісної підтримувальної терапії; можливість за домовленістю із цивільними установами продовження будь-якого необхідного медичного лікування після звільнення; ведення медичної документації

осіб, які перебувають у місцях несвободи, у тих самих електронних програмах, які використовуються цивільним населенням;

4) запропоновано впровадити вивчення ситуації щодо охорони здоров'я засуджених до позбавлення волі у медичних закладах вищої освіти, що сприятиме вирішенню проблеми неукомплектованості медичних частин у місцях несвободи.

На увагу і обговорення заслуговують і ті положення, які, були удосконалені в роботі та отримали подальший розвиток.

В роботі містяться і інші положення, висновки та пропозиції теоретичного і практичного характеру, які істотно розширюють наукові знання про права засуджених до позбавлення волі на охорону здоров'я, а результати дослідження свідчать про цілісність наукового пошуку, завершеність та значущість новизни отриманих результатів не лише для теорії, а й для практичної діяльності. Наукові публікації, відображають основний зміст усіх розділів дисертації, а також основні положення і результати дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації виявилися наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі філософії, соціології, теорії права, міжнародного права, кримінально-виконавчого, кримінального, міжнародного права і кримінології, досліджені історичні та методологічні засади у сфері захисту прав на охорону здоров'я засуджених до позбавлення волі. Положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законах України, указах Президента України, постановах і розпорядженнях Кабінету Міністрів України, а також підзаконних нормативно-правових актах України, законодавстві зарубіжних країн, рішеннях Європейського суду з прав людини.

Автором досягнуто мету дослідження, а саме, вдалося теоретично узагальнити та розв'язати комплексне науково-прикладне завдання щодо розроблення науково обґрунтованих положень і рекомендацій щодо вдосконалення законодавства і практики його застосування в установах виконання покарань, медичних частинах виправних колоній, під час навчання у закладах вищої медичної

освіти, а також надання пропозицій щодо підвищення ефективності освітнього процесу з акцентуванням на роботу із вразливими групами населення, що полягає у розробленні пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики завдяки цілісному розкриттю теми дисертаційної роботи у цілому та в кожному окремому розділі, у підрозділах та у висновках і рекомендаціях. Крім цього, автором для досягнення мети та завдань дисертаційного дослідження використано широкий методологічний інструментарій.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Не викликають заперечень ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Останні забезпечуються: застосуванням дослідницьких методів сучасної теорії пізнання, у тому числі як загальнонаукових методів (діалектичний, логіко-семантичний, історичний, системно-функціональний, структурно-логічний, конкретно-логічний і т.д.), так й методів, притаманних дослідженням у правових науках (порівняльно-правовий, формально-юридичний, історико-правовий та ін.), а також методів, властивих конкретно-соціологічним дослідженням (статистичні методи, вивчення правових документів, статистичних відомостей, анкетування та ін.). Робота виконана на високому методологічному рівні, що свідчить про вдале опанування дисертантом методологією наукової діяльності.

Практичне значення дисертаційного дослідження, яке розглядається, не викликає сумнівів, адже його результати можна використати у науково-дослідницькій сфері – при вивченні процесу забезпечення права на охорону здоров'я засуджених і розробці рекомендацій щодо покращення надання засудженим медичної допомоги в місцях несвободи; у правотворчій сфері – для вдосконалення чинного законодавства щодо регулювання питання охорони здоров'я засуджених до позбавлення волі; у правозастосовній сфері – для оптимізації діяльності і підвищення ефективності роботи адміністрації установ виконання покарань, а також діяльності медичних працівників «ЦОЗ ДКВС»; у навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Кримінально-виконавче

право», спецкурсів, написанні навчально-практичних і методичних посібників, монографій.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення й результати дослідження відображено у п'яти статтях (три з яких опубліковані у фахових виданнях України та двох наукових праць, опублікованих у зарубіжних виданнях) і у тезах восьми наукових доповідей на всеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференціях.

Наукові публікації дисертантки свідчать про її послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання з 2019 року. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи.

Оформлення дисертації. Дисертація Ю. А. Левицької оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю. Положення, висновки та пропозиції, що містяться у науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць Ю.А. Левицької фактів порушення академічної доброчесності (плагіату, фальсифікацій, фабрикацій тощо) не виявлено. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використані методики дослідження та джерела інформації містять відповідні посилання. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною роботою, що має вагомое теоретичне і прикладне значення.

Разом із тим, ознайомлення з рукописом Ю. А. Левицької дозволяє висловити окремі побажання і критичні судження, які потребують додаткової аргументації чи дискусії:

1. План дисертаційного дослідження загалом складений вдало. Він охоплює найважливіші, сутнісні аспекти обраної автором теми, що обумовило досягнення

мети і задач дисертаційного дослідження. Разом з цим, збереглися певні можливості його удосконалення. В плані дискусії вважаю за доцільне звернути увагу на окремі з них, висловивши свої побажання, а саме:

а) автор тему дисертації заявив як **«Забезпечення права засуджених до позбавлення волі на охорону здоров'я»**. В той же час в плані роботи, розділ 2 та 3 присвячений права засуджених на охорону здоров'я **в установах виконання покарань**. Відповідно чинного КВК України установи виконання покарань є відкритого (виправні центри, де відбувають покарання у **виді обмеження волі**) та закритого типу (виправні колонії, де відбувають покарання у **виді позбавлення волі та довічного позбавлення волі**). В тексті дисертації автор не розглядає дану категорію засуджених і їх право на охорону здоров'я, оскільки це виходить за межі предмету дослідження. Логічно напрошується доцільність внесення **позбавлення волі** до відповідних розділів та підрозділів. Тому цікаво, чому було обрано саме такий підхід?

2 Важливе місце в дисертації посідає понятійний апарат. Дисертант в цілому вірно оперує основними поняттями та категоріями, які притаманні кримінально-виконавчому праві та законодавству. Потребує додаткової аргументації здобувача, чому в одних випадках використовується забезпечення охорони здоров'я засуджених до позбавлення волі і поряд медична допомога в місцях несвободи (стор. 13, 14 дисертації); пункт третій новизни: ведення медичної документації осіб, які перебувають у місцях несвободи,; пункт четвертий: запропоновано впровадити вивчення ситуації щодо охорони здоров'я засуджених до позбавлення волі (стор. 12 дисертації). Термін у місцях несвободи широко використовується професором Богатирьовим І.Г. та його послідовниками професором Шкутою О.О. та старшим дослідником Пузирьовим М.С., але цей термін не є закріпленим у законодавстві.

3. На сторінці 10 дисертації автор зазначає, що предметом дослідження є правова регламентація порядку забезпечення в установах виконання покарань права засуджених на охорону здоров'я, що є не зовсім вірно, оскільки предмет дослідження це фактично назва теми дисертації.

4. На сторінці 13-14 дисертації здобувачка веде мову про практичне значення здійсненого нею дослідження, проте жодної інформації про впровадження його результатів у нормотворчу та правозастосовну діяльність з цього приводу не навела.

У той самий час, у тексті цієї наукової розробки дисертантка запропонувала низку науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на удосконалення правових засад та практики діяльності і підвищення ефективності роботи адміністрації установ виконання покарань, а також діяльності медичних працівників «ЦОЗ ДКВС», які можна було б направити як у законодавчі, так і у виконавчі органи влади для відому та використання, від чого її робота тільки б виграла у сенсі її презентабельності та прикладної значущості.

5. Дисертаційна робота не позбавлена деяких технічних помилок. Так наприклад, на сторінці 20 дисертації автор робить посилання на монографію О.В. Гальцова, А.Х. Степанюка[184], а в списку використаних джерел -185. На сторінці 55 дисертації здобувачка посилається на дисертацію Г.В. Муляр [105], а в списку використаних джерел дана праця під номером 150.

Вказані зауваження та рекомендації носять дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки представленого до захисту дисертаційного дослідження, і можуть бути враховані у ході подальших наукових досліджень.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Левицької Юлії Андріївни «Забезпечення права засуджених до позбавлення волі на охорону здоров'я» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що у сукупності вирішують конкретне науково-прикладне завдання, яке має істотне значення для кримінально-виконавчого права і полягає у комплексному розробленні питань, що стосуються забезпечення охорони здоров'я засуджених до позбавлення волі, а також у розробленні рекомендацій щодо практики застосування норм кримінально-виконавчого права у цій сфері. Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право».

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року №341), а її авторка Левицька Юлія Андріївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри кримінального
права та кримінології Одеського державного
університету внутрішніх справ

Віктор КОНОПЕЛЬСЬКИЙ

ПОГОДЖЕНО:

Проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Максим КОРНІЄНКО

